

**SNELMAN'IN "BEYAZ ZAMBAKLAR ÜLKESİ" İLE TÜRK
DEVİRİMİNİN AYDINLANMA YÜZÜ: BİR KARŞILAŞTIRMA**

**Snelman's "The Land of the White Lily" Face of the Revolution
with Turkish Enlightenment: A Comparison**

Seyithan Altaş¹

ÖZ: Ülkelerin geçmişleri incelendiği zaman daima kendi koşulları içinde bugün ve gelecekle ilgili atılımlarının olduğu görülür. Bu atılımlar daima bir kıvılcım kişilik etrafında gelişir. Bu atılımların özelliklerinin ülkeden ülkeye değiştiğini bilsek de ortak özellikler taşıdığını da söylemek yanlış olmaz. Finlandiya kuzey ülkeleri içerisinde yıllarca esaret ve sömürü ağı içinde yaşamış fakir bir ülkedir. Ancak Snelman gibi bir aydının ortaya çıkması her şeyi değiştirecektir. Türkiye'de asırlarca geri bırakılmış bir ülkedir. Gerek iç odakların gerekse dış güçlerin elinde yarı sömürge bir halk olarak asırlarca yaşamıştır. 20.yüzyılın başında ortaya Mustafa Kemal gibi bir kurtarıcı çıkmış; O da tıpkı Snelman gibi ülkesini hızla çağdaş bir ülke yapmak için çalışmıştır. Bu çalışma iki ülkenin ve iki şahsiyetin, meydana gelen değişimlerde oynadıkları rolü karşılaştırmak amacıyla ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mustafa Kemal, Snelman, Finlandiya, Türk Devrimi, Beyaz Zambaklar Ülkesi, Grigoriy Petrov.

ABSTRACT: When the countries studied history always seen as the breakthrough came in today and about the future of their conditions. These horsemen are always revolve around a spark of personality. we knew that the characteristics of this breakthrough vary from country to country it would not be wrong to say that the bears common features. Finland lived in the northern states of bondage and exploitation network is a poor country for years. But everything will change with the emergence of an enlightened man like Snelman. Turkey is a country that cessation back centuries. Both inside and outside the focus of power in the hands of the people have lived for centuries as a semi-colony. However, It emerged as a savior appeared at the beginning of the 20th century, Mustafa Kemal; It is also the country like Snelman worked quickly to make a modern country. The work of these two countries and the two figures is discussed in order to compare their role in this change.

Keywords: Mustafa Kemal, Snelman, Finland, Turkish Revolution, White Lilies Country, Grigoriy Petrov.

¹ Öğr. Gör. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi. Eğitim Fakültesi.
seyithan.altas@erdogan.edu.tr

<i>Hakemli Araştırma Makalesi Peer-reviewed Research Article</i>		
Başvuru Submission	Kabul Accept	Yayın Publish
03.05.2017	25.06.2017	30.06.2017

GİRİŞ

Bu çalışma, geri kalmış, parçalanmış, sömürü ağına düşmüş ülkelerin bağımsızlıklarına kavuşmalarına ve kalkınmalarına ön ayak olan aydınların toplumsal rolünü esas alan bir çalışma olarak düşünülmüştür. Finlandiya'da Snelman'ın toplumun aydın kesimlerini harekete geçirerek toplumu aydınlatma vazifesini Türkiye'de çoğunlukla öğretmenler sürdürmüşlerdir. Her iki ülkede de benzer koşullar yaşanmıştır. Bu yüzden böyle bir karşılaştırma yapmak bu ülkelerin geçmiş ve geleceğinin sorgulanması anlamına da gelmektedir.

Türk Devrimi kendi ulusal koşullarında Türk halkının mücadele ederek kazandığı bir başarıdır. Bu başarının yerel ve uluslararası ölçekte kaynakları vardır. Yani hiçbir başarı salt kendi iç koşullarının bir başarısı olarak değerlendirilemez. Yani başka bir deyimle dünyadan soyutlanarak Türk Devrimi açıklanamaz. Dünya tarihi; bağımsızlık ve özgürlüğü elinden alınmış halkların mücadelesi tarihidir. Bağımsızlık, bunun sonrasında kalkınma ve çağdaşlaşma da o ülkenin yerel koşullarının zorlanması ile başka ülkelerdeki örneklerinin araştırılması ile gerçekleştirilebilir.

Türk devrimi hem kendine özgün bir ulusal bağımsızlık direnişi ve hem de bir çağdaşlaşma hareketidir. Ama temel hedefi evrensel çağdaş uygarlıktır. Türk çağdaşlaşma hareketi hem ulusal karakterde hem de evrensel karakterde bir gelişmedir.

Türk Devriminin önderi Mustafa Kemal'in Türk Devrimini başarıya ulaştırmasında yeteneği şüphesiz engin bir dünya görüşüne ve mücadelecilik azmine dayanır. Yaşamı boyunca yaşamın içinde kendisine dersler çıkarması, dünyayı yakından takip etmesi, gelecekte kuracağı devletin fikir temellerini daha o zamanlarda atmış olması onun büyüklüğünü ortaya koyar.

Türk Devriminin fikir kaynaklarından biri de Mustafa Kemal'in bizzat okuyarak esinlendiği ve sonra da okullarda okutulmasını tavsiye ettiği evrensel bir kalkınma örneği olarak gerçekleştirilmiş Snelman'ın Finlandiya örneğidir. Beyaz Zambaklar Ülkesinde, adlı eserde Snelman'ın Finlandiya'yı esaret içinde bir bataklıklar ülkesi olmaksızın, özgür bir beyaz zambaklar ülkesine nasıl dönüştüğünü anlatan kitaptır. Snelman ile birlikte toplumun tüm kesimleri bir bütün halinde çalışır ve fakir Finlandiya ülkesini eğitimle kalkındırırlar. Bu

sayede askeri olarak güçsüz olsa bile kültürel olarak örnek bir ülke ortaya çıkar. Bu kitapta tüm yoksulluğa, imkansızlıklara ve elverişsiz doğa koşullarına rağmen, bir avuç aydının önderliğinde; askerlerden din adamlarına, profesörlerden öğretmenlere, doktorlardan işadamlarına kadar, her meslekten insanın omuz omuza bir dayanışma sergileyerek, Finlandiya'yı, geri kalmışlıktan kurtarmak için nasıl büyük bir mücadele verdiklerini, tüm insanlığa örnek olacak biçimde gözler önüne sermektedir.

Rus yazar Grigoriy Petrov'un yazdığı bu eserde Snelman'ın önderliğinde, Fin halkının topyekün verdiği mücadeleyi, ülkenin gelişmesi, özgür olması için harcadıkları emeği, ekonomik, sosyal, kültürel gelişmeleri büyük bir hayranlıkla anlatılmıştır.

Mustafa Kemal'in okuduğu bu kitapta (Petrov,2007) en çok etkilendiği konular; insanların verdiği emek ve çalışma, yeni bir devlet kurma ideali, milli bir dil ve tarih yaratma çabası, herkesin ülkesini düşünerek kültürel bir savaşın verilmesi, çevre bilincinin kazandırılması, kadın haklarına önem verilmesi, aydınların halka inerek halka yol göstermesi, köyün aydınlatılması, akıla ve bilime dayalı öğretmenlerin yetiştirilerek eğitim seferberliğinin başlatılması gibi konular olmuştur.

Mustafa Kemal ülkenin bağımsızlık savaşı ile birlikte kalkındırılması için eğitimi temel mücadele alanı olarak ele almış; bunun en önemli yolu olarak da öğretmenleri ve aydın sınıfları bu mücadeleye katmıştır.

Atatürk, eğitime, öğretmenlere büyük önem vermiş; Türkiye Cumhuriyetini çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarma yolunda birincil sorumluluğu onlara yüklemiştir. Onları iyi yetiştirmek, ihtiyaçlarını karşılamak, halkın motivasyonunu yükseltmelerini sağlamak için çaba sarf etmiştir.

Snelman'ın Finlandiya'da aydınların yapmaları gereken çalışmaların bir benzerini Milli Mücadelede Türk aydınları yapacaktır. Özellikle Eğitim kadroları, öğretmenler bu moral ve motivasyon çalışmasında gerek Mustafa Kemal tarafından gerekse Maarif Bakanı Mustafa Necati tarafından desteklenecektir. Atatürk öğretmenleri fedakâr çalışmalarından dolayı önemsiyor, irfan ordusunun kıymetinin öğretmenlerin kıymeti olduğunu ifade ediyordu.

Öğretmenlerin sırtına memleketin en ağır yükünü yüklediklerini, Türk Milletinin geleceğini onlara emanet ettiklerini belirten Atatürk, bu meslek sahiplerini maddi ve manevi bakımdan diğer mesleklerden önce ele almaları gerektiğini ifade etmektedir. Bir konuşmasında; "... bu mesleği refah seviyesi yüksek bir meslek haline getirmeli, güvence altına almalı, saygıya değer mevkiine oturtmalıyız. Bizlerin yapacağı bu fedakârlık onların yaptıklarının yanında hiç kalır" demektedir. Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin Öğretmenlere yazdığı mektuplar bu ruhu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Türk Rönesans'ı bakımından "Beyaz Zambaklar Ülkesi"nin Önemi

Beyaz Zambaklar Ülkesinde, Finlandiya'nın esaret içinde bir bataklıklar ülkesi olmaktan, özgür bir beyaz zambaklar ülkesine nasıl dönüştüğünü anlatan kitaptır. Ülkemizde Atatürk'ün askeri ve diğer okullarda okutulmasını istemesiyle bilinir. Öğretmenlere ücretsiz dağıtılmıştır. Kitabın kahramanı, Finlandiya eğitim sistemini ve toplum yapısını düzeltmek için uğraşan Snelman adlı aydındır. Snelman ile birlikte toplumun tüm kesimleri bir bütün halinde çalışır ve fakir Finlandiya ülkesini eğitimle kalkındırırlar. Bu sayede askeri olarak güçsüz olsa bile kültürel olarak örnek bir ülke ortaya çıkar.

Bu kitap tüm yoksulluğa, imkansızlıklara ve elverişsiz doğa koşullarına rağmen, bir avuç aydının önderliğinde; askerlerden din adamlarına, profesörlerden öğretmenlere, doktorlardan işadamlarına kadar, her meslekten insanın omuz omuza bir dayanışma sergileyerek, Finlandiya'yı, ülkelerini geri kalmışlıktan kurtarmak için nasıl büyük bir mücadele verdiklerini, tüm insanlığa örnek olacak biçimde gözler önüne sermektedir. (Kitap tanıtım yazısı)

Kitabın yazarı Grigoriy Petrov, (1866 Rusya -1925. Paris) Rus yazardır. Rusya'nın en tanınmış papazlarından, en çok okunan halk yazarlarından birisiydi. Görüşleri nedeniyle kiliseden kovulduktan sonra kendisini tamamen yazarlığa vermiş; gazeteci ve hatip olarak kitleleri etkilemeyi sürdürmüştü. Bolşevik Devrimi gerçekleştiğinde ülkeden kaçmak zorunda kalmıştı.

Kitabın önsözünü yazan M. Vituhnovskaya, kitapla ilgili en çarpıcı noktanın Türkçe'ye çevrilmesiyle birlikte 1928 yılından itibaren

ren İstanbul'da kitapçılarda yer almasını ve Atatürk'ün kitapla yakından ilgilenmesi olduğunu belirtir. Mustafa Kemal'in devrimleri gerçekleştirdiği zamanlarda bu kitaba nasıl ulaştığının bilinmediğini, ancak okuduktan sonra bu kitabı ülkedeki bütün okullarda, özellikle de askeri okulların ders programlarına dahil edilmesini emrettiğini yazar. Böylece birçok Türk subayının ülkelerindeki hayatın yenilediği bir zamanda bir rehber olarak kabul edilen "Beyaz Zambaklar Ülkesinde" kitabını uzun yıllar boyunca kaynak bir eser olarak okudular.

Atatürk devrimlerinin bu kitaptan yola çıkılarak yapıldığı düşünülemez. Ancak Atatürk bu başarı öyküsünün hemen hemen aynı koşullara sahip Türkiye'de uygularken Türk halkına devrimlerin daha iyi sahiplenilmesini; hem de gerçekleştirilecek devrimlerin Türk halkının katkılarını sağlanmasını beklediğini söyleyebiliriz. Çünkü geleneksel bir yapıyı değiştirmek konusunda alışık olmayan bir halk zaman zaman devrimlere karşı ayaklandırılmıştı. En azından böyle bir ruh motivasyonu ile Türk halkının devrimlere katılımı ve alışmasını kolaylaştırılmak istendiği söylenebilir. En azından yetişecek nesillerin böyle bir özveri ve vatanseverlik duygusu ile yetiştirilmelerine büyük katkı sağlayacağı da açıktır.

Nitekim bir yazarımız; Türkiye'nin Finlandiya'dan çok daha geri olduğunu, uzun süren savaşlarda yorgun ve bitkin düşmüş olduğunu, halkının büyük bir bölümünün ortaçağ koşullarını yaşadığını, okur-yazarlığın çok düşük olduğunu, hastalıkların yaygın olduğunu, bilim sanat ve kültür alanında, tarımda sanayide gelişmemi dışa bağımlı bir ülkede bütün halkın büyük bir fedakarlıkla gece gündüz demeden çalıştıklarını belirtmektedir. Kitap, Türkiye'de 16 baskıya ulaştı Baskılarının birinin önsözünde "Beyaz Zambaklar Ülkesinde" adlı kitabın Türkiye'de çağdaş Türkçe ile yayımlanan kitaplar arasında en çok okunan eser olduğu ifade edilmektedir.

1960 yılında General Cemal Gürsel subayların dünya görüşünü ve eğitim seviyelerini değerlendirmek üzere bir anket yaptırmıştır. Ankette yer alan sorulardan birisi; "Sizi en çok etkileyen kitap hangisidir?" şeklinde sorulmuş, ankete katılan subayların büyük bir kısmı bu soruya, "Beyaz Zambaklar Ülkesinde" cevabını vermişlerdi. (Petrov, 2007: 49)

Kitapta, dağlık, bataklık, yoksul ve geri kalmış bir ülke olan Finlandiya'nın Snelman ve onun liderliğindeki aydınların çalışmalarıyla nasıl bir ülke haline geldiği anlatılır. Kitapta anlatılanlar en çok ülkemizde yankı uyandırmıştı. Türkçe yayımlanan kitaplarının bir kaçının son sözünde bu kitabın Türkiye ve Türk halkı üzerindeki etkisi şöyle anlatılıyordu. "Kitabın esas değeri Finlandiya'yı anlatmasından kaynaklanmıyor. Değeri bu kitap sayesinde Türk Milleti olarak nasıl görüldüğümüzü ve geleceğimizin nasıl olacağını anlayabilmemizi sağlamasındandır." (Özakman,2010:238) Ayrıca kitap hakkında yapılan bir haberde bir gazeteci 1928 yılında Atatürk'ün yaptığı reformlardan önce değerlendirme yaparken, şöyle diyordu. "Sanki bu iki milyonluk Fin halkı bizlerin, onun ağabeylerinin yolunu basitleştirmek, gittiğimiz yolda emin adımlarla ve şüphesiz yürüyebilmek için bir deney yaptı. Bu sadece bir örnek değildir. Bu ayrıca bizim de kazanacağımızın kanıtıdır." (Özakman,2010:238) Bu durum Türk halkının başka halkların başardıklarını ve gittikleri yollardan yararlanarak kendilerini yeniden bulmalarına ve tarihsel önemlerine de vurgu yapıyordu.

Kitaba son söz yazan Pekka Kauppala Marina Vituhnovskaya Amerikalı Romen sosyolog Mirça Eliada'nın değerlendirmesini şöyle aktarıyor. "...önemli olan tarihteki detaylar ve onların kesin aksi değil, çünkü bunlar resmi kapatıyorlar. Önemli olan tarihin masala dönüşmesidir....Ve sonuçta "Beyaz Zambakların" esas karakteri Snelman, gerçek Yuhanna Snelman'a benziyor mu veya belki de bu Petrov'un kendisidir., veya belki de Mustafa Kemal Atatürk'tür. Muhtemelen önemli olan şudur, bu kahraman kitapta karşılaştığımız diğer kahramanlar gibi renkli, inandırıcı, canlandırıcı bir resim halini alıyor. Milletin kalkındığı ve bütün halkın hayalinin gerçeğe dönüştüğü resim." (Petrov,2007:239)

Bu değerlendirmeler göstermektedir ki; Türk devriminin gerçekleşmesinde Mustafa Kemal'in okuduğu eserler arasında bu kitap önemli bir yere sahiptir. Mustafa Kemal düşüncelerinin ve fikirlerinin yaşama geçirilmesinde bu kitaptan doğrudan ya da dolaylı alıntılar yapmıştır. Şimdi bu fikir ve düşünceler ışığında Türk devriminin önderi Mustafa Kemal ve Türk aydınlarının neler yaptıklarını değerlendirelim.

Türk Devriminin Gerçekleştirilmesinde Atatürk ve Aydınlar Bu Fikirlerden ve Düşüncelerden Nasıl Etkilenmişlerdir?

Snelman ve hareketi Finlandiya'nın yaşam şartlarının çok zor, halkının çok eğitimsiz ve yoksul olması ile başka ülkelerin hegemonyasında olmasına karşın nasıl ayağa kalktığına hikayesidir. Türkiye asırlardır imparatorluk kültüründen gelen bir geleneğe sahiptir. Özellikle son asırları Batı'nın saldırıları ve tahakkümü ile karşı karşıyadır. Halkı giderek yoksul ve Avrupa'nın sanayi devrimini yakalayamamış, giderek feodal bir yapıya bürünmüştür. Nitekim Birinci Dünya Savaşı sonunda her alanda eşit olmayan bir biçimde Batı ile olan savaşını kaybetmişti. Eskisinden daha bağımlı ve halkı daha fazla yoksul ve fakir düşmüştü.

Türk halkı için Türk Milli Mücadelesi bu ağır koşullar altında yeni tarihsel bir konsept yarattı. Bu yok olmamak, tarihsel önemini yeniden kavramak ve yaşamak için yeniden diriliş ve mücadele etmek şeklinde idi. Bu hareketin amacı, tıpkı Finlandiya'da olduğu gibi temel ruhu bir halkı yeniden uyandırmaktı. Bu değişimde esas noktanın milli bir uyanış olduğu görülmektedir. Çünkü Türk Milli Mücadelesinin de esas ruhunun milliyetçilik olduğu ortadadır.

Atatürk'ün Türk devrimini gerçekleştirirken üzerinde durduğu en önemli konulardan biri başarmak için çok çalışmaktı. Nitekim adı geçen kitapta da bu konuda, "..bilgiyle on kez, yüz kez, bin kez güçlendirilmiş emek...sadece çalışmak gerek; biz genç halklar Alman, Fransız ya da İngilizden iki, üç, on kat daha fazla çalışmalıyız. (Petrov,2007:168) Onlara yetişmeliyiz ve onları geçmeliyiz." şeklinde belirtilmektedir. Atatürk'ün de yaşamın temel kaynağının çok çalışmak olduğuna dair pek çok vardır. "Yaşamak demek, çalışmak demektir. Bir toplumun bir bölümü çalışırken diğer bölümü oturursa, o toplum felce uğrar. (1923 İzmit Söylev ve Demeçleri, II,1997: 89) "Denilebilir ki hiçbir şeye muhtaç değiliz, yalnız tek bir şeye çok ihtiyacımız vardır; çalışkan olmak. (1923 İzmit Söylev ve Demeçleri II, 1997: 63) "Geçen zamana oranla, daha çok çalışacağız. Daha az zamanda daha büyük işler başaracağız. "(1933 Ankara Söylev ve Demeçleri II1997:318)...Türkiye'nin adına çalışkanlar diyarı denilsin... En büyük makam, en büyük hak, çalışkanların olacaktır. (1923 İzmit Söylev ve Demeçleri II, 1997:112)

Uzun süre kendisini İsveç Krallığının bir parçası olarak görmeye alışmış Finlandiyalılar aniden ortaya çıkan yeni koşullar karşısında kimlik ve aidiyet algılarını yeniden idrak etmek durumunda kaldılar.”.. biz İsveçli değiliz, Rus olmak da istemiyoruz, o zaman Finlandiyalı olalım” diyorlardı. (Petrov,2007:31) Türk halkı uzun asırlar aynı şekilde başkalarının egemenliği altında yaşamasa da kimlik konusunda sorunlar yaşamıştı. Meşrutiyetle birlikte Türkler de ulusal kimlik ve aidiyet konusunda ciddi uyanışlar ortaya çıktı. Cumhuriyet devrimi bunu açık bir şekilde somutlaştırdı. Ancak bunu için de hem Finlandiya halkı, hem de Türk halkı için yapmaları gereken temel bir şey vardı. Çok çalışmaları.

Yeni bir devlet yaratmak bu bakımdan milli kimlik ve aidiyet için elzemdi. Nitekim köhnemiş devlet kurallarıyla devleti yönetme çağı geçmiştir. “Yeni toplumlar yeni şarkılar üretirler” Nesiller değişiyor, yenileniyor, onları yönetmek için yeni, akıllı, adil ve sağlam bir devlet yönetimini oluşturmak gereklidir. (Petrov,2007:55) Türk devriminin başarıyla sonuçlanmasının ardından bazı aksi beklentilerin tersine Atatürk’ün temel düşüncesi de çağın gereklerine göre çağdaş ve modern bir Türk devleti yaratmaktı. *”Çeşitli milletleri ortak ve genel bir ad altında toplamak ve bu çeşitli unsurlardan oluşan kitleleri eşit haklar altında bulundurarak güçlü bir devlet kurmak parlak ve çekici bir siyasi görüştür; fakat aldattıcıdır.”* diyerek çok uluslu imparatorluk siyasetini eleştiren Atatürk, buradan sözü yeni Türk Devleti’ne getirerek şöyle demiştir:

“Bizim kendimizde açıklık ve uygulama imkanı gördüğümüz siyasi ilke, milli siyasettir. Dünyanın bugünkü genel şartları, yüzyılların akıllarda ve karakterlerde yerleştirdiği gerçekler karşısında hayalci olmak kadar büyük yanılğı olamaz. Tarihin ifadesi budur. İlmin, aklın, mantığın ifadesi böyledir...

Milli siyaset dediğim zaman kastettiğim anlam ve öz şudur: Milli sınırlarımız içinde, her şeyden önce kendi kuvvetimize dayanmakla varlığımızı koruyarak, millet ve memleketin gerçek saadet ve refahına çalışmak... Genellikle milleti uzun uzun emeller peşinde yorarak zarara sokmamak... Medeni dünyadan, medeni, insani ve karşılıklı dostluklar beklemektir.” (Nutuk 2002:243,342)

Görüldüğü gibi Atatürk, "fetihçi" karaktere sahip "çok uluslu" bir "ümme" imparatorluğundan "tam bağımsız" bir "ulus devlete" geçerken Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasetini alabildiğince eleştirmiştir. Bu eleştirilerin amacı, "geçmiş kötölemek" değil, geçmişin hatalarından ders alarak "geleceği kurgulamaktır". Atatürk'ün "Osmanlı eleştirileri" bir yönüyle "konjektürel" olsa da başka bir yönüyle "tarihsel gerçekleri" yansıtmaktadır.

Finlandiya'nın uygarlık savaşının en temel öneminin bir kültür savaşı olmasıydı. Kültürün ışığı ile kültürlüzlüğün karanlığına karşı mücadele edildiği belirtilmektedir. Zamanla Finlandiya'da Fin'li sanatçıların eserlerinin sergilendiği müzelerin açıldığı, heykel ve resim sanatının geliştiği, tiyatrolar, yeni kiliseler hatta fabrikaların açıldığı ifade edilmektedir. Türk devriminin en karakteristik özelliği de kültür devrimi olmasıdır. Genç Cumhuriyetin ilk yaptığı işlerden biri de kültür ve sanat alanında insan yetiştirmek, ülkede tiyatro, Opera, müzeler kurmaktır. Atatürk cumhuriyetin onuncu yılında "Türk kültürünü medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağını" ifade etmiştir. "Az zamanda çok büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve Yüksek Türk Kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir.... Fakat yaptıklarımızı asla kâfi görmeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah, vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Milli Kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız" (İnan,1984:271-272) *Nitekim Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu gibi kültürel amaçlı kurumları kurmasının amacı da bunu göstermektedir.*

Finlandiya'da eğitim çok önemliydi. Finlandiyalılar şöyle diyorlardı. ".. okul bizim en önemli varlığımızdır. Bizde ne sizdeki Ural medeniyetinden ne Sibir altınlarından var. Doğa, nimetlerinden bizi mahrum etmiş. Her şeyi kendi gücümüzle yapıyoruz. Vatandaşlarımızdan, ellerinden gelen her şeyi yapmalarını istiyoruz. Bu yüzden fabrikalarda çeliği işler gibi okullarda gençleri işliyoruz. Her şeyimizi okullara borçluyuz." (Petrov,2007:69,71,73) *Bugün de Finlandiya'nın tartışılan en önemli özelliğinin eğitimde öncü bir ülke olmasıdır. Nitekim PISA testlerinde hep önlere yer alması da bunu göstermektedir. Cumhuriyetin de en çok önem verdiği okuldu. Kitabında bir anısını anlatan*

Cahit Tanyol, Atatürk'ün savsaklamadığı tek şeyin okul müfettişliği olduğunu belirtir. Onun için okul demek öğretmen demektir. Öğretmen demek devlet mekanizmasının dışında ve onun baskısından uzak, yarını hazırlayan çağdaş "evliya" demektir. (Tanyol,1981:127) Hakeza Kemalist Ülkünün ideologlarından biri olan dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati, Başöğretmen Mustafa Kemal'in yanında öğretmenliği bir ermişler mesleği haline getirmişti. Henüz yaşama atılmamış genç öğretmen adaylarına mektuplar yazarak onlara hedeflerini gösterirdi. (Tanyol,1981:BelgeI. 128,130.185,187) Vardığı her yerde önemli bir kişi gibi karşılanan öğretmen görevine başladığı zaman arkasından Mustafa Necati tekrar bir mektupla Finlandiya'nın kalkınma atılımını anlatan "Beyaz Zambaklar Ülkesinde" ve "Ülkücü Öğretmen" adlı eserleri armağan olarak gönderir; Onlara, " işte kitap, işte ülke, işte sen" derdi. (Tanyol,1981:Belge II,132,133,189)

Bununla beraber Atatürk de, kurduğu cumhuriyetin en kısa zamanda çağdaş uygarlığı yakalayabilmesi için en temel koşulun eğitilmiş, bilinçli bir toplum yaratmak olduğunu bilmekteydi. Bu yüzden eğitim seferberliğine önem vermiş, daha savaş yıllarında (1921 Temmuz da) Maarif Kongresi toplamış, gittiği birçok yerde eğitim önderleri ile bir araya gelerek eğitim sorunlarını tartışmıştı. Bir yandan da eğitim kurumlarının hızla çoğaltılmasına çalışmıştı.

Nitekim cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren en çok önem verilen alan eğitim alanıydı.1928 yılında yeni Türk harflerinin kabul edilmesiyle birlikte Millet Mektepleri açılmıştı. Bunun 18.589 bini şehirlerde,35.046'sı ise köylerde açılmıştır.1929-1934 yılları arasında bu okullara devam eden 2.305.924 kişiden1.124.926 yeni yazıyı öğrenmiştir. Millet Mekteplerinde 1929-1936 yılları arasında ise bu sayı ikiye katlanmıştır. Hiç okuma yazma bilmeyen 458 bin köylü kadından 152.968'ne okur-yazarlık belgesi verilmiştir. (<http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-29/millet-mekteplerinin-yapisi-ve-calismalari-1928-1935>, ilkokuma.05.10.2015)

1927 yılında Türkiye'de okuma yazma oranı erkeklerde %7, Kadınlarda %4 iken 1935 yılında bu oran toplam 17 milyon okur-yazarlık oranı %19.2'ye yükselmiştir. Böylece 7 yıl gibi kısa bir zamanda okuma-yazma oranı %150 oranında artış göstermiştir.1940-1941'de bu oran daha da ileri giderek %22.4'e yükselmiştir. "Köy Eğitimleri Projesi" ile Anadolu'nun en ücra köşelerine idealist öğ-

retmenler gönderilmiş, bu idealist öğretmenler köylülerle birlikte kurdukları okullarda köy halkına hem okuma-yazma öğretmiş hem de bilim, sanat, kültür, konularında temel bilgiler vermiş hem de tarım, hayvancılık, bağ ve bahçecilik, el sanatları gibi konularda halkı eğitmişlerdir. (Erdem,2008:187-200) Bu proje İsmet İnönü zamanında "Köy Enstitüleri" projesine dönüşmüştü.1946 yılına gelindiğinde Türkiye'de köylerdeki okul sayısındaki artış %185, öğrenci sayısında da %119 olmuştur. (Meydan,2012:35)

Toplumsal kalkınmanın anahtarlarından biri de kadındır. Asırlardır ihmal edilmiş kenara itilmiş Türk kadını ilk defa cumhuriyetle birlikte kişiliğine ve karakterine ve haklarına sahip olmuştur. Finlandiya mucizesinin anahtarlarından biri de yine kadınların fedakarlığı ve onların eğitilmeleri ve yurt kalkınmasına katkılarını sunmalarıdır. Suomi'de sadece erkekler değil, kadınların da ülkenin siyasal yapısında önemli rol oynadıkları belirtiliyor. (Petrov,2007:82) Ayrıca aile, evlilik, kadınlar hakkındaki sorunlar gözden geçiriliyor, Avrupa'nın hiçbir ülkesinde olmayan ama Finlandiya'da olan yasalaştırılmış kadın ticaretinin olmadığı belirtiliyor, yasal bir tane bile batakhaneye yoktur deniliyordu.

Türk devriminin de temel taşlarından biri kadın haklarıdır. Mecelle'nin yerine İsviçre Medeni Kanunu'nu alarak kadınlarımıza sosyal haklar getirilmiş, başta ailenin kurulması olmak üzere, evlilik, boşanma, iş yaşamına giriş, miras vb gibi konularda bir çok hak cumhuriyetle birlikte verilmiştir.1934 yılında Türk kadını seçme seçilme hakkı elde etmiştir. Bu dönemde Avrupa'nın henüz bir çok ülkesinde bu haklar yoktur.1935'te yapılan seçimlerde 35 kadın vekil meclise girmiştir. (Aydoğan,2008:253-254)

Atatürk Türk kadınının cevherini, yüksek değerini yakından görüp tanımıştı. Şehirlerde, saraylardan yayılan kötü adetlerin etkisi altında, kafes ardında yaşayan kadınlar vardı. Ancak bir de, yurdun her köşesinde, kocasıyla omuz omuza üretim çabalarına katılan köy kadınları vardı. Atatürk onlardan saygıyla söz eder. "...tarlalarda erkeklerle birlikte çalışan, merkeplerine binerek öteberi satmak için kasabadaki pazar yerine giden, yumurta, tavuğunu satan, ihtiyaçlarını alıp köyüne dönen, çalışmalarının hepsinde erkeğine yardım eden kadınlar... Ben bu kadınlar arasında kocalarından daha iyi iş

anlayanlara ve hesap yapanlara rastladım.” (1923 Söylev ve Demeçler II,1959:85-86)

Atatürk’ün Türk kadınına beslediği saygı, “Bağımsızlık Savaşı’ndaki tecrübeleriyle iyice perçinlenmiştir. 30 Mart 1923’da, Konya’da konuşurken, bu saygısını büyük bir içtenlikle dile getirir. “Dünyada hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte, Anadolu kadını kadar emek verdim diyemez. Erkeklerden kurduğumuz ordumuzun hayat kaynaklarını kadınlarımız işletmiştir. Çift süren, tarlayı eken, kağnısı ve kucağındaki yavrusu ile yağmur demeyip, kış demeyip cephenin ihtiyaçlarını taşıyan hep onlar, hep o yüce, o fedakar, o ilahi Anadolu kadını olmuştur. Bundan ötürü hepimiz bu büyük ruhlu ve büyük duygulu kadınlarımızı, şükranla ve minnetle sonsuza kadar aziz ve kutsal bilelim.” (1923 Söylev ve Demeçler II,147-148, İnan,1975:102-103,) Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesi ile ilgili görüşmeler sırasında da aynı gerçek BMM kürsüsünden belirtilmiştir. “Türk kadınına bu hakkın bir lütuf olarak verildiği kanaatinde değiliz. Kimse bu kanaatte olamaz. Bir memleketteki yurdun her tarafı istilaya uğradığı zaman kadınlar ateş altında erkeklerle beraber omuz omuza çalışırlar, memleketin geri kalan kısmını korumak ve beslemek için tarlanın kara toprağından yiyecek çıkarmaya çalışırlar, elbette bu varlıkların yurdun her köşesinde ve her tabakasında söz söylemeye hakları vardır.”(TBMM Tutanakları, IV. Toplantı, İkinci Oturum, 1934:82-83)

Finlandiya’nın kalkınmasında en büyük rolü aydınlar oynamıştır. Şüphesiz aydın kavramından anlaşılan her meslek mensubundan ve toplumun ilerlemeden yana bütün kesimleri anlaşılmalıdır. Bu bakımdan kalkınmanın motoru aydınlardır. “Beyaz Zambaklar Ülkesinde” adlı kitabında Snelman aydınlara şöyle seslenmektedir. “Aydın olmak, modaya uygun kıyafetler giymek ve kolalı yakalık ve modern şapka takmak değildir. Aydınlar halkın beynidir.... Aydın olarak sizin vazifeniz halkın zekasını, vicdanını, irade ve enerjisini uyandırmak ve harekete geçirmektir. Halkın düşünme yeteneğini canlandırmak işçileri, köylüleri ve toplumun alt kesimlerine daha iyi bir hayat kurmak için yapmaları gerektiği konusunda eğitmek. Sizin göreviniz budur. (1923 İzmit Söylev ve Demeçleri II,1959:140-141)

Snelman; "karanlık köşelere canlı kandiller yaktım ve daha iyi aydınlatmaları için onlara yağ takviyesi yaptım" demekten zevk aldığını belirtmektedir.

Türk halkını çok iyi tanıyan Atatürk Türkiye'nin kalkınması için Türk aydınlarına çok iş düştüğünü ifade etmekten geri kalmamıştır. Aydınların halkı tanımaları gerektiğini, dünyanın gelişmelerinden haberdar olmaları gerektiğinden bahsederken bunu şu ifadelerle dile getirmektedir. "Aydınlarımız belki bütün dünyayı, bütün diğer milletleri tanır, ama kendimizi tanımıyoruz. Aydınlarımız milletimizi en mutlu millet yapayım der, başka milletler nasıl olmuşsa onu da aynen öyle yapalım der. Fakat bir millet için mutluluk olan bir şey diğer millet için felaket olabilir. Onun için bu millete gideceği yolu gösterirken dünyanın her türlü biliminden, buluşlarından, ilerlemelerinden yararlanalım; fakat unutmayalım ki, asıl temeli kendi içimizden çıkarmak zorundayız." (1923 Söylev ve Demeçler II,1959:140-141)

Öğretmenlerle yaptığı toplantılarda Snelman onlara; işlerinin ne kadar ağır olduğunu, cahil insanlar arasında hangi şartlarda yaşadıklarını, maddi zorluklar çektiklerini bildiğini belirterek; ancak işlerinin halkın uyandırılması gerektiğini, öncü inanlar olduklarını; cehalete karşı verilecek mücadelenin yükünü omuzlarında taşıdıklarını, övgü, sempati beklememelerini, ağır bedeller ödeyebileceklerini anlatmıştır. (Petrov, 2007:91) "sizleri fedakarlığa çağırıyorum" diyerek bu işi yapamayacak olanların başka işlere dönmelerini de belirtmiştir.

Şimdi bu söylemler ışığında Türk Devriminin öncüleri olarak kabul ettiğimiz öğretmenlerimizi ele alırsak; cumhuriyetin ilk yıllarında kalkınmanın esas dinamiğinin eğitim olduğu ve öğretmenlere çok büyük sorumluluklar düştüğü bilinmektedir. Atatürk öğretmenlerle çeşitli yerlerde yaptığı toplantılarda onlara aynı mesajları vermiş, Cumhuriyeti koruyacak gençleri fedakar öğretmenlerin yetiştireceğinden bahsetmiştir. "Muallimler! Yeni nesli, Cumhuriyetin fedakâr öğretmen ve eğitimcileri, sizler yetiştireceksiniz, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti, sizin maharetiniz ve fedakârlığınız derecesiyle mütenasip bulunacaktır." Yukarıda bahsettiğimiz Mustafa Necati'nin mektuplarının da öğretmenlere nasıl bir ruh içinde vazife ve sorumluluk taşımaları gerektiği belirtilmiştir. (Tanyol,1981:Belgeler)

Diğer taraftan her iki ülkenin de en önemli gelecekle ilgili umudu gençlik olmuştur. Nitekim Atatürk kurduğu cumhuriyeti gençlere emanet etmiş, meşhur nutkunu gençliğe hitabe ile bitirmiştir. Bu nutuk bir ülke geleceği için başlı başına bir vasiyetname niteliğindedir.

Demek ki bir ülkede kalkınmanın temel ruhu motivasyondan, çok çalışmaktan geçmektedir. Atatürk yorulmanın fiziksel bir durum olduğunu, başarmak için karar verenlerin asla yorulmayacaklarını özellikle gençlere bir vasiyet olarak bırakmıştır. Hem Finlandiya kalkınmasının hem de Türk devriminin başarısından bu anlamda bir sonuç çıkarmak akılcı bir yorum olacaktır.

Snelman'ın Fin'li din adamlarından; gerçekleri bir ölü toprağı misali, kalın tabaka gibi kaplayarak halktan gizleyen din öğretisini bir tarafa bırakmalarını ve halka gerçekleri anlatmalarını, yaşlı, genç, çocuk ve yetişkin, herkese canlı bir ruhun uyanmasını sağlamalarını isterken (Petrov, 2007:91) Mustafa Kemal de eskinin alışlagelmiş alışkanlıklarından sıyrılmak, dinimizi hurafe ve yalanlardan arındırmak için Kuran tefsirleri yazdırmış, Diyanet Teşkilatını kurarak halkın dinini öğrenmesi için de dini okullar açmıştır.

Türk Devriminin gerçekleştirilmesinde en önemli rollerden birini şüphesiz Türk ordusu oynamıştır. Aslında Türk ordusunun savaşlarda gösterdiği kahramanlığın yanında en önemli bir rolü de daha Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinden itibaren aydınlanmanın ve çağdaşlaşma fikirlerinin ana nüvesini teşkil etmesidir. Osmanlı Devletinde ve Cumhuriyetin kurulmasında ve gelişmesinde Türk subaylarının oldukça büyük emeği vardır. Özellikle İttihat ve Terakki Cemiyetinin Osmanlı'nın son dönemlerinde ve cumhuriyetin ilk yıllarındaki fikirleri ve çalışmaları modern çağdaşlaşmanın öncüleri olmasını sağlamıştır. Finlandiya'da çağdaş bir kurum haline getirilen kurumların başında da ordu gelmektedir. Finlandiya'da kışla halkın korktuğu bir yer olmaktan çıkarak, değer verilen, özenilen bir mekan imajına büründü. Köylerde ve şehirlerde anne ve babaların, düşüncesiz, yaramaz ve savruk evlatlarına; "askerlik yaşın keşke bir gelip çatsa! Seni belki bir tek kışla adam eder" (Petrov,2007:112) şeklinde sitem ettiklerini duymak mümkündü. Türk toplumunda da askerlik ocağının kutsal bir yer ve eğitim ocağı olduğu, askerlik yapan gençlerin ancak "adam" olduklarına inanılır. Buna ilaveten genelde askerliğini yapmayanlara kız verilmediği de bilinen bir durumdur. Atatürk

de içinden çıktığı Türk Ordusunu hem bir okul hem de vatan savunmasının merkezi olarak değerlendirmiştir." Askerlik hayatını öyle bir okul hâline koymalıdır ki, hem vatani savunabilecek derecede askerlik sanatını öğreysin ve hem de memleketine döndüğü zaman bütün köy için ve köy halkı için ve hayatı için faydalı olabilecek şeyleri öğreysin. (1923 Atatürk'ün İzmit-Eskişehir Konuşmaları, 1982:54)

Finlandiya kalkınmasının en dikkat çeken noktalarından biri de köyün ve köylünün kalkındırılması çalışmalarıdır. Türk Devriminin de kalkınma hedeflerinin ortasında köy ve köylünün kalkındırılması yatmaktadır. Bu benzerlik aslında toplumun büyük bir bölümünün kırsalda yaşadığını ve köylü olduğunu göstermektedir. Yani toplumu kalkındırmanın, her iki ülke yöneticileri için köyün kalkınmasının toplumun kalkınması olarak algılandığını ifade etmektedir. Petrov kitabında, Finlandiya köylülerinin çalışmalarını anlatırken; onların yorulmadan çalıştıklarını eski kitapları alarak okuduklarını, seyyar kütüphaneler aracılığı ile bu kitapları köylere ulaştırdıklarını, okuma günleri düzenlediklerini, böylece yüzlerce öğretmenden oluşan bir halk kütüphanesinin temelini attıklarını belirtmektedir.

Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda toplumun büyük bir kesiminin kırsalda yaşadığı, ülke ekonomisinin tarım ve hayvancılık olarak köylü üretimine dayandığı gerçeği, Mustafa Kemal'in; "milletin efendisinin üreten köylü" olduğunu ifade etmesi gerçeği ile özdeş bir anlam kazanmıştır. Tarımsal yapının desteklenmesi ve köyün ve köylünün kalkındırılması için atılan adımlar hep bu yönde olmuştur. Nitekim köylünün her bakımdan kalkındırılması için bir yandan tarımsal ve hayvancılığı geliştirecek projeleri yaşama geçirirken diğer yandan halkın bilinçlenmesi için de kütüphanelerin yine seyyar bir biçimde köylere ulaştırılması çalışmaları sürdürülmüş, daha köklü bir adım olarak Halkevleri ve Halk odaları hayata geçirilmiştir. Köy Eğitimcileri ve Köy Enstitüleri projeleri ise sadece o günler için değil kalıcı ve etkili projeler olarak bugünde tartışılmaktadır.

Bir ülkenin kalkınmasının anahtarı akıl, bilim ve sanata önem verilmesine bağlıdır. Nitekim Snelman ve arkadaşlarının Finlandiya'da bilim ve sanata önem verdiklerini görüyoruz. "bilgi olmadan, bilgi saçlığı duymadan, öğrenme isteği olmadan ne bilim ne de bilim adamlarım olur. Snelman; "Aynı zamanda sanat olmadan, sanat ru-

hu olmadan sanat olmaz bu temeldir” demektedir. Atatürk’ün de bilim sanata verdiği önem ortadadır. Hayatta gerçek yol göstericinin bilim ve fen olduğunun ifade etmesi, sanatsız kalan bir toplumun yaşam damarlarından birinin kopmuş olduğunu ifade etmesi bu duygu ve ifadelerle ne kadar benzemektedir? Ayrıca bilim ve sanattan kopmuş, koyu bir despotizmden kaynaklanan Osmanlı rejimine de eleştiriler getirirken bilim ve sanattan koptuğu için geri kaldığını fe-tihçi siyasetlerle sınırlarını genişlettiğini ancak halkının yoksul ve sefil olduğunu birçok kez vurgulamıştır.

Atatürk, “Beyaz Zambaklar Ülkesinde” kitabını okuduğunda bir zamanlar yokluk ve yoksulluk içindeki Finlandiya’da yapılanların, aynı koşullardaki Türkiye’de de yapılanlara çok benzediğini görmüş ve çok heyecanlanmıştı. Turgut Özakman Cumhuriyet adlı eserinde Atatürk’ün bu kitabı okuduğunda çoktan devrimleri yaşama geçirdiğinden bahsetmektedir. Atatürk’ün bu kitabı okuduğunda kafasında şu düşünceleri geçirdiğini düşünür. “Bizim idealistlerimiz Finlandiya’dan iki kez daha büyük: Finlandiya’dan yüz kez daha geri, üstelik savaş yorgunu, ortaçağı yaşayan, okur-yazarı yok denecek kadar az, hastalıklarla boğuşan, sanayisi tarımı, ekonomisi gelişmemiş ve dışa bağımlı, bilim ve sanat, kültür alanında çok geri kalmış, üstelik bir kısım insanları ilerlemeye dirençli bir Türkiye’yi uyandırmak, aydınlatmak, düze çıkartmak için yokluk içinde savaşıyorlar. Doktorlar, öğretmenler, fen memurları, tarımcılar bir gün bile dinlenmeden köy köy geziyorlar. Salgın hastalıklarla, bataklıklarla, bilgisizlikle boğuşuyorlar, kışlalar, yurttaş yetiştirmeye çabalıyorlar. Bütün ülke arı kovanı gibi... (Özakman,2010:294)

SONUÇ

Tarihin bazı milletler için yaşattığı zor koşullar aynı zamanda onlara kurtuluş çarelerini de yaratmaları imkanı vermiştir. Aynı zamanda milletler için kurtarıcı kişilerin ortaya çıkması böylesi zor zamanlar olmuştur. Coğrafya’nın ve tarihsel koşulların topyekûn tarihin yarattığı bu durum ele aldığımız hem Finlandiya hem de Türkiye için ortak kaderler ortaya koymuştur. Grigoriy Petrov’un yazdığı kitabında belirttiği Finlandiya’nın aydınları, başta Snelman olmak üzere Finlandiya’nın hem tarihsel dışa bağımlı bir ülke olmaktan kurtarılmasını hem de kısa zamanda aydınların öncülüğünde bık-

madan yılmadan bir mücadele vererek ülkeyi bayındır bir hale getirdiklerinden bahsetmektedir.

Finlandiya'nın mucizesini anlatan bu kitap Türkiye'de Türkçeye çevrildiği zaman Atatürk Ulusal Kurtuluş Savaşını başarmış cumhuriyeti kurarak devrimlerin büyük bir kısmını tamamlamıştı. Bu kitabı okuduktan sonra Mustafa Kemal heyecanlanmış olmalı ki buradaki mücadeleden etkilenmiş ve geliştirdiği birçok projede bunlardan yararlanmıştı. Hatta bu kitaptaki bahsedilenleri değiştirerek birer veciz söze dönüştürmüştür. "sağlam ruh sağlam vücutta bulunur" sözünü "sağlam kafa sağlam vücutta bulunur" şeklinde ifade etmiştir. Yine kitapta geçen; "Bizler Alman, Fransız ya da İngilizlerden iki, üç, on kat daha fazla çalışmalıyız. Onlara yetişmeliyiz... ve onları geçmeliyiz." sözleri Atatürk tarafından; "Türk Kültürünü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmalıyız" şeklinde ifade edilmiştir. Türk kadınına siyasi hakları verirken bu hakların Finlandiya'da 1906 yılından itibaren erkek ve kadınlar için seçme seçilme hakkı olarak uygulandığını belirtmektedir. (İnan,2010:129)

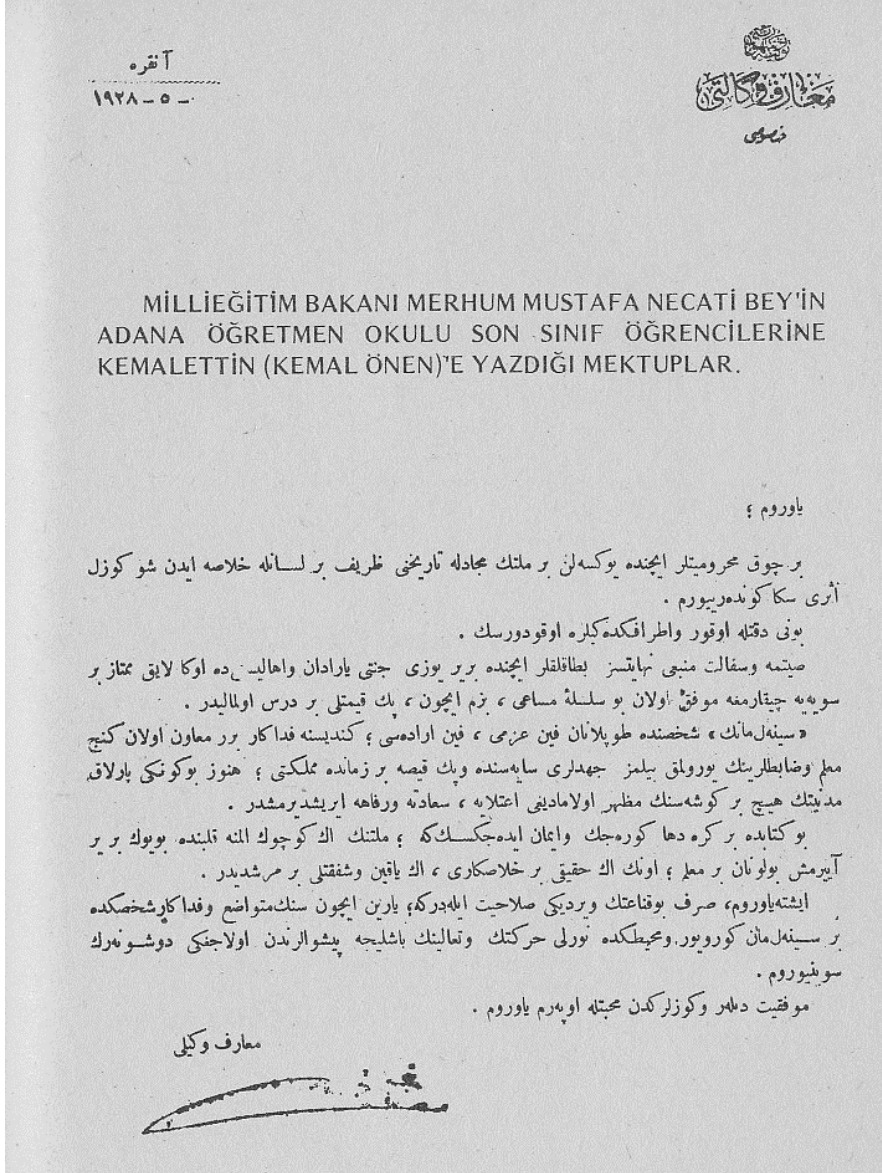
Nitekim halkına hizmet edenleri o halk unutmaz Snelman'ı Fin halkı unutmamıştır; Mustafa Kemal'i de Türk halkı unutmamış, sonuza kadar da unutmayacaktır.

Kaynakça

- Atatürk'ün Bütün Eserleri. İlgili ciltleri, Kaynak Yayınları. İstanbul, 1998-2011
- Atatürk, M. Kemal, Medeni Bilgiler, 2.baskı İstanbul, 2010
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Ankara, 1997
- Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, c, IV, Ankara,1964
- Akarsu, Bedia, Atatürk Devrimi ve Temelleri, 3. baskı, İstanbul, 2003
- Akyüz, Yahya, Türk Eğitim Tarihi, Ankara,1982
- Aydoğan, Metin. Atatürk ve Türk Devrimi, "Ülkeye Adanmış Bir Yaşam" İzmir, 2008
- Aydoğan, Metin. Türkiye Üzerine Notlar, 1923-2005, İzmir,2005
- Başgöz, İlhan, Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk, Ankara, 1995.
- Binbaşoğlu, Cavit, Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi, İstanbul, 1995.

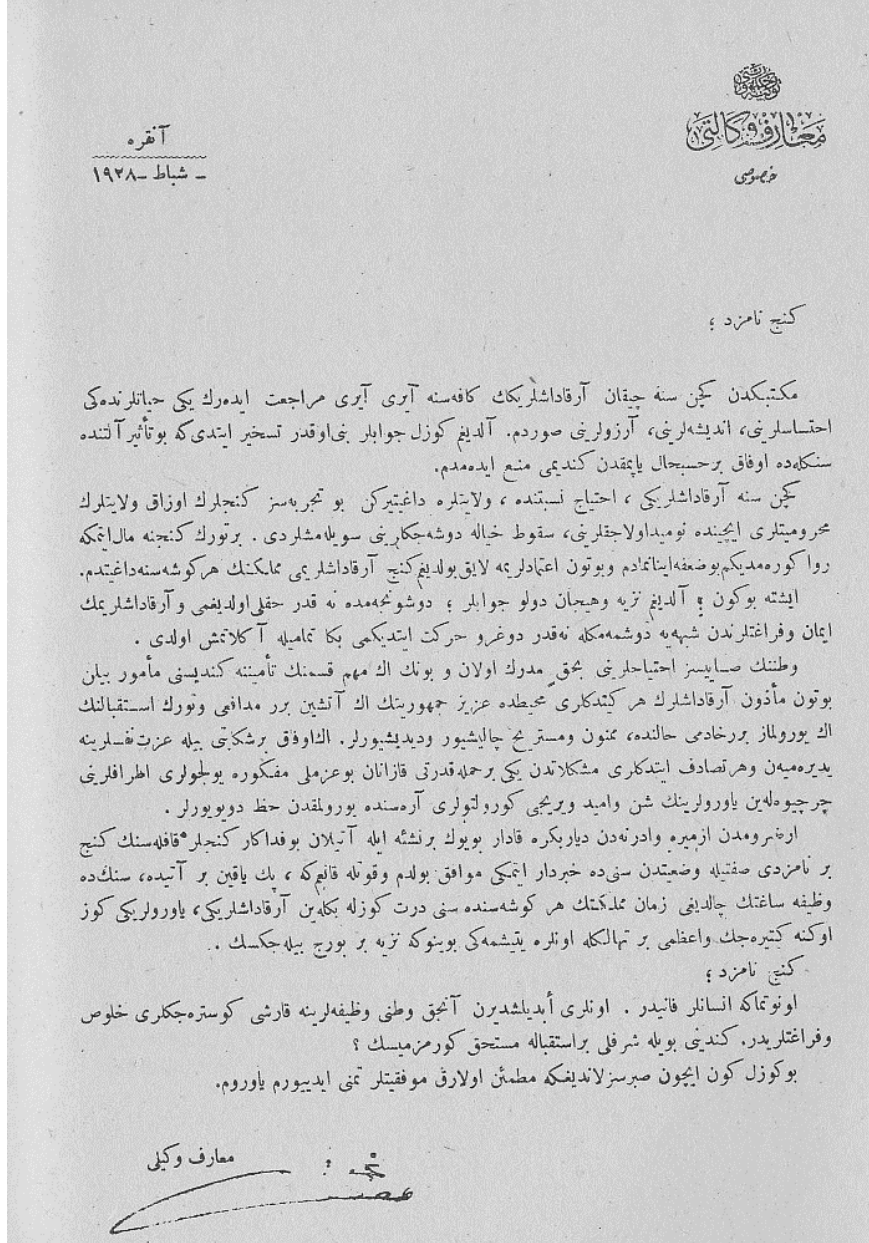
- Ergün, Mustafa Atatürk Devri Türk Eğitim, A. Ü. DTCF Yayınları: Ankara, 1982:38
- Ergin, Osman, Türkiye Maarif Tarihi V, İstanbul, 1977.
- Erdem, Alırıza, "Atatürk'ün Eğitim Liderliğinin Başarısı: Türk Eğitim Devrimi" Belge, Sayı 2 (Yaz 2011/II)
- Eskicumalı, A. (2003), Eğitim ve toplumsal değişme: Türkiye'nin Değişim Sürecinde Eğitimin Rolü, 1923-1946, *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 19 (2), 15-29.
- İnan, M. Rauf. "Mustafa Necati", Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1980:10-13
- Kafadar, Osman, "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tartışmaları", Modern Türkiye'de Siyasi
- Düşünce :Modernleşme ve Batıcılık, İletişim yay., İstanbul, 2002, s. 351-381.
- Kinross, Lord. Atatürk. Modern Türkiye'nin Doğuşu. İstanbul, 1994
- Kocatürk, Utkan. Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri. Ankara. 1999,
- Meydan, Sinan, Akl-ı Kemal, 2 cilt, İstanbul, 2012
- Ozankaya, Özer. Cumhuriyet Çınarı, Ankara, 1994
- Özakman, Turgut. Cumhuriyet, "Türk Mucizesi" Ankara, 2010
- Petrov, Gregoriy, Beyaz Zambaklar Ülkesinde. Rusçadan çeviren. Elnur Osmanov, İstanbul, 2007
- Şeren, Mehmet. Köye Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 28, Sayı 1 (2008) 203-226*
- Sakaoğlu, Necdet, Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi, İletişim yayınları, İstanbul, 1992.
- Özden, Barış Alp 1930'lu yıllarda Öğretmenlerin Meslek Birlikleri, *Journal of Historical Studies*, 1(2003), 1-8.
- Turan, Şerafettin. Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünceler, Kitaplar, Ankara, 1989
- Tonguç, İsmail Hakkı, Canlandırılacak Köy, Ankara, 1998
- Tanyol, Cahit. Atatürk ve Halkçılık. Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, Atatürk'ün Doğumunun 100.Yılı Dizisi, Birinci Baskı. Ankara, 1981
- Zafer, Zeynep, Rus Yazarı Grigoriy Petrov'un Sürgün Dönemi Eserleri, *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt: 6, Sayı: 23, Güz 2009, s.141-155.

BELGE I:

EK: I. Tanyol, Cahit. Atatürk ve Halkçılık. Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, Atatürk'ün Doğumunun 100.Yılı Dizisi, Birinci Baskı. Ank,1981, s,185

BELGE II:

EK: II. Tanyol, Cahit. Atatürk ve Halkçılık. Türkiye İş Bankası Kültür yayımları, Atatürk'ün Doğumunun 100.Yılı Dizisi, Birinci Baskı. Ank,1981, s,189

BELGE III:

